

Opgave 3 Misdaden

In de loop van de geschiedenis zijn nogal wat misdrijven gepleegd waarbij onomstotelijk lijkt vast te staan dat de daders ervan willens en wetens tot hun gruwelijkheden zijn gekomen.

Een schrijnend voorbeeld hiervan is het geval van Alyssa Bustamante. In 2009 brengt deze 15-jarige Amerikaanse scholiere op gewelddadige wijze haar 9-jarige buurmeisje om het leven en begraaft haar in het bos. Ze verklaart later erg nieuwsgierig te zijn geweest naar hoe het zou voelen om iemand te vermoorden. Ze heeft de moord voorbereid door een week eerder alvast twee gaten te maken in het bos om het buurmeisje na haar dood in te begraven. Alyssa is de dochter van een moeder met alcohol- en drugsproblemen en een vader die een jarenlange gevangenisstraf heeft uitgezeten voor geweldsdelicten. Ook heeft Alyssa last van depressies en verminkt ze zichzelf, waarvoor ze met medicijnen wordt behandeld.

Wanneer wordt nagedacht over de vraag of misdrijven de dader ervan wel kunnen worden aangerekend en welk rechtssysteem het meest rechtvaardig is, wordt de opvatting van 'vrije wil als voorwaarde voor verantwoordelijkheid' gehanteerd.

Een vraag die met betrekking tot bovenstaand geval kan worden gesteld is of Alyssa uit vrije wil heeft gehandeld.

- 2p **12** Beargumenteer aan de hand van de begrippen 'stoornis' en 'verleiding' waarom het ingewikkeld is om vast te stellen of Alyssa uit vrije wil heeft gehandeld.

De Amerikaanse justitie besluit de minderjarige Alyssa te berechten als een volwassene, zodat men haar kan veroordelen tot een levenslange celstraf zonder de mogelijkheid om vervroegd vrij te komen.

Met betrekking tot de rechtvaardiging van strafvervolging worden in het algemeen vier verschillende redenen of principes genoemd. Eén daarvan is het beschermen van de samenleving tegen het gedrag van een misdadiger door deze op te sluiten.

De filosoof Derk Pereboom maakt in verband met de opsluiting van een misdadiger een analogie met het in quarantaine plaatsen van mensen met een besmettelijke ziekte.

- 3p **13** Zou volgens Pereboom, in het geval van de beoogde straf voor Alyssa, de analogie met het in quarantaine plaatsen opgaan?
Beargumenteer je antwoord en leg uit waarom volgens Pereboom het principe van retributieve rechtvaardigheid bij het in quarantaine plaatsen niet van toepassing is.

Binnen zes weken na het misdrijf van Alyssa wordt Amerika opgeschrikt door een soortgelijk misdrijf: de scholier Andrew Conley brengt moedwillig zijn jongere broertje om. Ook het Nederlandse dagblad Trouw berichtte hierover.

tekst 7

Een 17-jarige Amerikaanse jongen die afgelopen weekend zijn 10-jarig broertje wurgde, heeft tegen de politie gezegd dat hij zich identificeerde met Dexter, de seriemoordenaar uit de gelijknamige televisieserie. [...]

Na zijn broertje te hebben gewurgd, sleepte Andrew diens lichaam naar eigen zeggen naar zijn auto, waarna hij op bezoek ging bij zijn vriendin. Die vertelde de politie dat haar vriendje een opgewekte indruk maakte, "een stuk vrolijker dan in lange tijd". [...] De tiener vertelde de politie dat hij er al sinds zijn 13e of 14e over fantaseerde om iemand te vermoorden [...]. Hij vergeleek zijn aanvechting een moord te begaan met de onweerstaanbare verleiding van iemand die uitgehongerd is en een hamburger krijgt voorgezet.

bron: Novum/AP, Moordende tiener identificeerde zich met 'Dexter', 4 december 2009

Met betrekking tot de vraag of Andrew uit vrije wil heeft gehandeld zijn verschillende antwoorden mogelijk.

Welke positie je in het debat over de vrije wil inneemt, is mede afhankelijk van de principes die je hanteert, zoals het principe van de ultieme oorzaak en het principe van de alternatieve mogelijkheden.

- 2p **14** Leg aan de hand van tekst 7 voor elk van deze twee principes uit dat Andrew volgens een libertariër uit vrije wil heeft gehandeld.

Net als bij het eerder genoemde geval van Alyssa is ook bij de moord van Andrew de morele woede en verontwaardiging bij de aanklagers groot.

De officier van justitie zegt in dit verband over Andrew: "Sommige mensen zijn gewoon inslecht. Dit is een inslecht kind." De 17-jarige Andrew heeft geen strafblad en staat bekend als goede leerling.

Hedendaagse opvattingen over immoreel gedrag zijn ontstaan in een lange filosofische traditie. Zo werd bijvoorbeeld over de verklaring van immoreel gedrag door klassieke Griekse filosofen anders gedacht dan door christelijke filosofen.

- 2p **15** Leg uit dat de officier van justitie zich met betrekking tot zijn opmerking over de immoraliteit van Andrew enerzijds op Aristoteles en anderzijds op Augustinus zou kunnen beroepen.

Betrek in je antwoord tekst 7 en de opvattingen over immoraliteit van Aristoteles en Augustinus.

Een risico van uitingen van morele woede en verontwaardiging is, zeker wanneer deze door gezagsdragers als officiers van justitie wordt geuit, het ontstaan van maatschappelijke onrust, eigenrichting en geweld.

Volgens de hedendaagse filosoof Derk Pereboom is het onder andere deze morele woede die maakt dat we, wat Pereboom betreft ten onrechte, geloof hechten aan het bestaan van een vrije wil en van morele verantwoordelijkheid. Volgens Pereboom kan de stroming van het harde incompatibilisme ons leven verrijken door de gemoedsrust te brengen waarmee we de risico's van morele woede het hoofd kunnen bieden.

- 2p **16** Op grond van welke argumentatie concludeert Pereboom dat morele woede zou leiden tot een geloof in het bestaan van de vrije wil?
Geef deze argumentatie weer en leg uit hoe het harde incompatibilisme volgens Pereboom gemoedsrust mogelijk maakt.

Andrew zegt zich te hebben geïdentificeerd met Dexter Morgan, de fictieve seriemoordenaar uit een populaire Amerikaanse televisieserie die door de VPRO ook op de Nederlandse televisie is uitgezonden.

Op de website van de VPRO staat over deze serie het volgende:

tekst 8

Dexter Morgan is forensisch bloedexpert bij de politie in Miami. Op vierjarige leeftijd werd hij geadopteerd door politieagent Harry Morgan, die bij het jonge kind al vroeg moordlustige neigingen ontwaarde.

Van Harry leerde Dexter om zijn onweerstaanbare drang om te moorden te kanaliseren. Hij brengt alleen mensen om "die het verdienen": moordenaars en andere zware criminelen op vrije voeten, die door de mazen van het net zijn geglipt. Dexter doet dit volgens een vast en zorgvuldig patroon. Hij spreekt zijn slachtoffers aan op hun daden en neemt via een snee in de wang bloedmonsters en bewaart deze als aandenken.

bron: <http://weblogs.vpro.nl/dexter/over-dexter>

Als Harry Morgan, de pleegvader van Dexter, ontdekt dat de jonge Dexter een psychopaat is, brengt hij hem een speciale 'ethische code' bij. Deze code of gedragsregel verplicht Dexter alleen mensen om te brengen die zelf een moord hebben begaan op een onschuldig persoon en dat naar alle waarschijnlijkheid in de toekomst opnieuw zullen doen.

De filosoof Immanuel Kant heeft een ethiek ontworpen waarin gedragsregels op hun aanvaardbaarheid worden getoetst op basis van de categorische imperatief. Met betrekking tot de vrije wil stelt Kant bovendien dat we iemand verantwoordelijk kunnen houden voor zijn daden op grond van zijn intelligibele karakter.

- 3p **17** Is de code of gedragsregel waar Dexter zich aan houdt te rechtvaardigen op basis van de categorische imperatief van Kant?
Beargumenteer je antwoord met behulp van een uitleg van de categorische imperatief en maak daarbij duidelijk wat Kant bedoelt met het 'intelligibele karakter' van een dader.

Omdat het Dexter ontbreekt aan emoties heeft zijn pleegvader hem ook geleerd hoe hij in zijn dagelijkse leven en werk toch op een sociaal geaccepteerde manier kan omgaan met andere mensen. Dexter is daardoor in staat om 'normale' emoties na te bootsen en goede persoonlijke relaties te onderhouden met bijvoorbeeld zijn zus, zijn vrouw en haar kinderen.

De Britse filosoof Peter Strawson stelt dat 'reactieve attitudes' de basis vormen op grond waarvan we iemand moreel verantwoordelijk voor zijn daden houden.

3p **18** Vind jij dat Dexter, gesteld dat zo iemand in de werkelijkheid zou bestaan, moreel verantwoordelijk kan worden gehouden voor zijn misdaden?

Beargumenteer je antwoord en leg daarin uit hoe onze reactieve attitudes volgens Strawson samenhangen met morele verantwoordelijkheid.

Leg tevens uit welke consequentie die samenhang heeft voor de discussie over het bestaan van de vrije wil.